

РОЗВИТОК ФОРМ СУЧАСНОГО НАУКОВОГО ЗНАННЯ З ЕКОНОМІКИ

Термін " економіка" функціонує у двох значеннях:

1) господарство, сукупність засобів, об'єктів, процесів, які люди використовують для задоволення своїх потреб шляхом створення необхідних благ, умов і засобів існування за допомогою праці;

2) наука про господарство і засоби його ведення, про стосунки між людьми в процесі виробництва і споживання, обміну товарами і послугами.

Будь-яке наукове дослідження в галузі економіки, яким би воно не було за своєю суттю (теоретичним або практичним), потребує системного підходу. Наукове знання – це тяж система, яку формують різні елементи (форми). Найзагальніший підхід до аналізу наукового знання дає змогу зробити висновок про те, що воно може бути подане різними формами, основними з яких є факт, теорія, проблема, здогадка, наукова гіпотеза. У будь-якій з наук, об'єктом дослідження якої є економіка, наявні всі перераховані форми наукового знання.

До наукового економічного факту належать лише такі події, явища, їх властивості, зв'язки і стосунки, які певним чином зафіксовані і зареєстровані. Факти складають фундамент економічної науки. Без певної сукупності фактів неможливо побудувати ефективну наукову теорію. Саме у зборі і систематизації фактів проявляється принциповість, наукова охайність дослідника. Проте сучасні дослідження з економіки дуже часто ґрунтуються на неповній базі даних; наукові висновки робляться на підставі одиничних фактів. В економіці, як ні в якій іншій науці, легко завуалювати факти, або їх дискредитувати.

Теорія – це форма організованого достовірного знання про деяку предметну галузь, що описує, пояснює і передбачає функціонування і розвиток об'єктів, що належать до цієї галузі. Теорія виконує три функції: організація знання, пояснення і пророцтво. Практично всі теорії наук з економіки носять описовий характер з використанням математичного інструментарію. Найбільш яскравим прикладом глобальної економічної теорії недавнього минулого є економікс. Економікс – аналітичне вчення з проблем ефективного використання обмежених виробничих ресурсів, управління ними з метою виробництва товарів і послуг, досягнення максимального задоволення зростаючих матеріальних потреб людей.

Економікс повністю відкидає властиву для політичної економії соціально-моральну складову, зате робить своєрідний математизований міф про оптимізаційний пошук максимального продуктивного ефекту при обмежених продуктивних ресурсах, орієнтованість на облік неухильно зростаючих потреб населення. На відміну від політичної економії, для якої

домінуючими є "праця" і "капітал", економікс представляє нову економічну реальність – суб'єкт, який приймає господарські рішення.

Сьогодні ми говоримо про нову теорію економіки – економіку знань як актуальну основу сучасного розвитку суспільства. Розуміння ролі знання і вміння робити нове знання, здатність застосовувати його для блага людства зараз стає одним з найбільш актуальних завдань для дослідження сучасною суспільствознавчою наукою, передусім економічною теорією. Без цього неможливе подолання глобальних криз, породжених техногенною цивілізацією.

Фахівець, який працює творчо, є не стільки споживачем готової інформації, скільки генератором, інтерпретатором і розповсюджувачем знання. Ще більшою мірою це стосується так званих інтелектуальних підприємців, які стають практичним двигуном процесу формування економіки знань. Сам феномен підприємництва недостатньо розглядати тільки як предметно-матеріальну сферу інновацій. В умовах зростання ролі знання повинно йтися і про другу сторону цього феномену – ідеально-творчі принципи, що вже не дає змоги характеризувати підприємництво тільки як суто економічне явище. Причини його розвитку все більше лежать у духовній сфері, у сфері цінностей, мотивацій, пізнання, освіти.

Проблема є ситуацією, коли наявної системи знань недостатньо, щоб пояснити те або інше явище. Розрив між існуючою системою знань і об'єктивною потребою її розвитку й спонукає науку формувати наукові проблеми. Чітко сформульована проблема дає змогу виявити стратегію її рішення. Проблема визначає, змальовує шлях розвитку науки.

Оскільки проблема – ця та форма наукового знання, яка зумовлює розвиток науки, досить важливо, щоб проблема була правильно вибрана і поставлена. Вибір проблеми визначає теорія. Саме теорія виступає тією системою координат, у межах якої формується проблема. Постановка проблеми залежить від того інструментарію, який має в розпорядженні наука на даний момент її розвитку (методи, засоби, прийоми, підходи і так далі).

Багатий досвід людського пізнання довів, що вдало вибрана поставлена проблема зумовлює адекватне її рішення. Проблема зумовлює рішення, але і синтезує нові проблеми. Але в цьому і полягає розвиток наукового пізнання. В економіці дуже часто проблема носить прикладний характер, коли її постановка залежить не лише від зовнішніх, але і від внутрішніх чинників, від характеру зміни цих чинників.

Дослідження проблеми розпочинається з висунення гіпотези. Гіпотеза – це форма наукового знання, що представляє обґрунтоване припущення, що висувається з метою з'ясування закономірностей і причин досліджуваних явищ. Гіпотеза завжди спирається на факти і не суперечить законам тієї теорії, на основі якої вона висунена. Гіпотеза складається з трьох етапів: формулювання, перевірка і доказ. Формулювання гіпотези включає накопичення різних фактів, їх аналіз і узагальнення. Саме

узагальнення дає змогу дослідникові висунути припущення, що пояснює появу і розвиток накопичених фактів. На етапі перевірки відбувається зіставлення реальних фактів з наслідками, які виведені з гіпотези за допомогою дедукції. На етапі доказу висновки, отримані з аналізу і зіставлення фактів, перевіряються за допомогою практичних експериментів. Саме на третьому етапі гіпотеза доводиться або спростовується.

Доведена гіпотеза стає науковою теорією. Таким чином, в економіці розвиваються і видозмінюються всі форми наукового пізнання.

Ю.Т. Боровик

ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ В ІНТЕГРАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Академічна, галузева та вишівська науки безпосередньо інтегруються з вишівською освітою. Це і підготовка наукових кадрів у виші, і спільні дослідження. Тому можна констатувати, що наука й освіта, і особливо сегмент останньої – вища школа – безпосередньо взаємопов'язані, взаємоінтегровані галузі. Проблеми науки – це прямо чи опосередковано проблеми вищої школи, і навпаки.

Перед вищою школою завжди стояло, стоїть і буде стояти головне завдання – готувати спеціалістів на рівні сучасних вимог, які висуває практика. Цьому підпорядкована, головним чином, вишівська наука. Сьогодні динаміка цивілізаційних процесів така, що 75 % інформації, яку отримує студент на першому курсі, на п'ятому вже застаріває. Виникає проблема – чому і як вчити? Це проблема багатопланова і неоднозначна. Сьогодні треба відійти від принципу «освіта на все життя», яким керувалися у підготовці спеціаліста з вищою освітою донедавна. Цей принцип – хибний. У сучасних умовах динамічного розвитку науково-технічного прогресу актуальним є перехід до принципу «освіта протягом усього життя». Тому найважливішим є навчити студента вчитися. Інформативний, репродуктивний підхід в освіті – це вчорашній день, він не просто малоефективний, це даремно втрачений час викладача і студента. Головне сьогодні – вчити студента мислити, аналізувати, робити узагальнення, працювати на рівні найновіших досягнень науки, реалізувати це завдання непросто.

Найскладнішою з проблем у цьому відношенні є кадрова. Можна забезпечити технічним оснащенням лабораторію, можна комп'ютеризувати класи, можна навчити студента працювати на комп'ютері, але навчити студента творчо мислити, глибоко аналізувати складні процеси, явища, працювати на рівні сучасного розвитку науки може тільки викладач, спеціаліст, який сам працює на рівні сучасних